

praktikus, bijna onmisbaar voor den physioloog. Moge deze tweede druk spoedig door den derden worden gevolgd.

P. H. ENTHOVEN

A monograph on Gonorrhoea bij A. REITH FRASER. M. D. Aberdeen, 508 bldz., met 56 afbeeldingen en 49 platen, 1923, London, H. KIMPTON. Prijs: ongeveer / 12.50.

Na een korte historische inleiding en een overzicht der literatuur behandelt schrijver in de hoofdstukken III en IV: de anatomie, histologie en physiologie van de geslachtsdeelen. Hierop volgen bacteriologische en pathologisch-anatomische beschouwingen, welke FRASER er toe brengen de gonorrhoeïsche besmetting als een algemeene en niet als een plaatselijke op te vatten. Daarom is hij een warm voorstander van de vaccinothérapie. Bovendien bespreekt hij de complementbindingsreactie.

Bij het vermelden van oorzaken, welke afscheiding uit de urethra onafhankelijk van gonocokken-invasies geven, noemt hij niet de aseptische etterige afscheiding, welke soms het gevolg is van een prostaatvergroting, hetgeen ref. een gemis toeschijnt, daar dit nogal eens voorkomt. Het opsommen van zes verschillende „multipleglassmethods”, zooals die van sir H. J. THOMPSON en anderen, wijst mijn inziens wel op de weinige klinische waarde van deze onderzoekmethodes. Na een beschrijving der verschijnselen, verwickelingen en behandeling der acute gonorrhoe raadt FRASER als abortiefbehandeling een methode aan, waarbij de urethra gevuld wordt met een desinfectans, waarna de lippen van den meatus externus dichtgeplakt worden met collodiumwatten, een bewerking, welke zonder pijn (door het aceton- in plaats van aethercollodium?) zou geschieden.

De schrijver behandelt met „Milton-” (hypochlorietoplossing) spoelingen en dagelijksche vaccinaties (bestaande uit 50 miljoen gonoc. + 500 miljoen secundaire organismen, zooals colibacillen, strepto- en staphylocokken en diphtheroïde bacillen). Hij meent een zekere verkorting van behandelingsduur door geregelde vaccinbehandeling te verkrijgen.

Chemiothérapie volgens MC. DONAGH, ROSS' electrolytische methode, heetwaterbougies, SO₂-gasontwikkeling in de urethra (LAZOMBE); diathermie, stuwing van BIER en andere methodes worden kortelings genoemd. Hoewel 60 blzd. aan de urethroscopen en hun gebruik gewijd worden, meent hij hun aanwending tot het uiterste te moeten beperken.

Enkele hoofdstukken over de chronische gonorrhoe en haar verwickelingen volgen, waarbij het gebruik van vaccin, intramine en dergelijke stoffen warm aanbevolen worden. Jammer dat schrijver niet uitvoeriger opgeeft, waaruit sommige praeparaten, zooals trimine, waarmee hij soms goede uitkomsten schijnt te bereiken, bestaan. Bij het bespreken van metastatische verwickelingen wijst FRASER er op, dat de knie het meest aangetaste gewricht is en dat het sternoclaviculaire gewricht het minst aangetast wordt (zelfde uitkomst als FINGER en LUMB, waarbij op 840 gonorrhoeïsche arthritides 349 maal de knie en slechts 6 maal het sternocla-

viculaire gewricht aangetast waren). Bij het vermelden van de keratodermia blenorragica maakt FRASER de opmerking, dat vrouwen daarvan verschoond zouden blijven, (? ref.) (zie ook blzd. 438). Het in ieder boek zuinig bedeelde thema over róngonorrhóische urethritides komt er hier al even slecht af met vier bladzijden, waarvan op één bladzijde de urethrorrhoe, spermatorrhoe en prostatorrhoe en verumontanitis behandeld worden. Het hoofdstuk over onderzoekmethodes ter vaststelling eener genezing van den lijder is goed en uitvoerig. Een korte verhandeling over gonorrhoe bij de vrouw en het kind besluit het boek, dat met talrijke zeer duidelijke teekeningen, waarvan vele van den schrijver zelf, voorzien is en een zeer aangename indruk maakt.

Achter ieder der 27 hoofdstukken volgt na een kort overzicht een uitvoerige reeks literatuuropgaven, waaronder ook Nederlandsche.

J. H. BROERS.

Prof. Dr. L. SZYMONOWICZ, *Lehrbuch der Histologie und der mikroskopischen Anatomie*, Fünfte, verbesserte Auflage, bearbeitet von L. SZYMONOWICZ und R. KRAUSE. Leipzig: 1924. Verlag CURT KABITZSCH. Ingen. f II.13, geb. f 12.87.

In dit *Tijdschrift* (Jg. 66, I, n°. 3) kondigde ik den in 1921 verschenen vierden druk aan en nu reeds ligt de vijfde vóór mij. Behalve door den oorspronkelijken schrijver is dit boek nu ook bewerkt door R. KRAUSE, wiens invloed, vooral bij de nieuw ingelaschte afbeeldingen, goed merkbaar is.

Destijds heb ik den vierden druk zeer uitvoerig besproken en tal van bezwaren geuit tegen de illustratie van het boek. Van een vijftiental afbeeldingen, die mij ongeschikt voorkwamen, komen er in den nieuwen druk nog veertien voor, die weliswaar beter gedrukt zijn dan in de vorige uitgave, maar mij toch voor een leerboek onvoldoende voorkomen.

De fout in afb. 392 (thans 419) is blijven staan. Deze afbeelding is er één van de vele, die mij niet kunnen voldoen. Hoe men op grond van de afbeelding gelooven moet, dat de door den schrijver aangegeven sereuze klieren en dwars doorgesneden spiervezels werkelijk klieren en spiervezels zijn, is mij een raadsel.

Voor den volgenden druk blijft het vervangen der indertijd genoemde figuren door betere dan ook nog steeds mijn wensch.

Andere wenschen, bij het verschijnen van den vierden druk geuit, zijn echter in vervulling gegaan. Er zijn afbeeldingen bij gekomen van hartklep, bundel van HIS en van long. Van de prostaat mis ik evenwel nog een teekening en dat terwijl er toch zooveel figuren bij gekomen zijn, zelfs daar, waar de tekst er reeds rijkelijk mee voorzien was.

Zoo noem ik een nieuwe plaat van kraakbeen, bloed, milt, hartklep, bundel van HIS, tandhistiogenese, appendix, stercellen in de lever, pancreas, bronchus, ureter, corpus en cervix uteri, plexus chorioideus, spierspoel, labyrinth en fovea centralis. Van de nieuwe platen bevallen mij minder goed die van parotis, ganglion spinale en sympathisch ganglion.

Toegejuicht dient te worden, dat er een schema van den bouw der